

Jegyzetek:

- ¹ Amely rövidítve évtizedek óta szerepel a teológiai főiskolák és egyetemek tankönyvében, illetve tananyagában. Vö. Tomka F.: Szentélelméleti lelképítőkódás és az új evangélikizáció. Budapest, Szent István Társulat 2009, 11. fejelet. E. pont.
- ² A témáról összefoglalóan ír: R. Hamman: Hogyan éltek az első keresztények. Budapest, Szent István Társulat, 1987. 61–63., 81–84.
- ³ Vance Packard: Feltörekvés reklám, szexualitás Amerikában. Budapest, Gondolat, 1971.
- ⁴ Pl. Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába. A 2. javított kiadás szerk. Spéder Zsolt. Budapest, Osiris, 2006. 424.
- ⁵ Ennek igazolására még visszatérünk.
- ⁶ Vö. pl. Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába. A 2. javított kiadás szerk. Spéder Zsolt. Budapest, Osiris, 2006. 424.
- ⁷ Vö. Ifjúság2008 18-19. old. <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16426>
- ⁸ A 2010-es felmérésről lásd pl: <http://index.hu/belfold/2010/09/24/szexfelmeres/>
- ⁹ Vö. Tárkányi Ákos (a KSH munkatársa): A családok helyzete a mai világban és a magyar társadalomban. Kézirat. 2005. <http://nepesedes.hu/drupal/files/Tarkanyi>; Vö. Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába. A 2. javított kiadás szerkesztője Spéder Zsolt. Bp., Osiris, 2006. 415-420. A műben gazdag, nemzetközi irodalmi hivatkozások találhatók. Vö: Horváth-Szabó Katalin: A házasság és a család belső világa. Budapest, Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet és Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, 2007.
- ¹⁰ Vö: Andorka R. i.m. 424. Horváth-Szabó i.m.
- ¹¹ Andorka i.m.; vö. Pongrácz T. in: Monostori, Óri stb (szerk): Demográfiai Portré 2009. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet. Budapest, 2009, 9-17
- ¹² Ifjúság 2008 gyorsjelentés. i.m. 78.
- ¹³ vö. Dobossy I. stb.: Öregedés és társadalmi környezet. vö. Életünk fordulópontjai. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet. 2003. 160.
- ¹⁴ Földházi E: Válás. In: Monostori, Ori stb. (Szerk): Demográfiai Portré 2009. Budapest, KSH. 2009, 19-28. Vö. Kopp M. sok írását pl. Új Ember 2010. II. 28.
- ¹⁵ Lásd a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) a Társadalmi helyzetkép 2002 című kiadványának, a népesedéssel és a családdal foglalkozó részét. Vö. Varga Zsuzsa 2003. 09.05. <http://www.vilaggazdasag.hu> Vö. Ifjúság2008 Gyorsjelentés. i.m.
- ¹⁶ Vö. Tárkányi Á. i.m. Vö. The State of the Nation Report: Fractured Families. The Social Policy Justice Group, 2006, 9-13. Lásd: www.centreforsocialjustice.com/client/downloads/BB_family_breakdown.pdf
- ¹⁷ Vö. Ranschburg Jenő: A családi diszharmónia és a válás hatása a gyermek fejlődésére. in: Demográfia 1994/3-4. – A válás okozta seb gyógyulásában, illetve a személyiség megerősödésében nagy erőt adhat a hit, a vallás. Vö. Földházi: Válás 2009. i.m.
- ¹⁸ Az adatokkal kapcsolatos áttekintést ad a 2004-es évből Andorka R. i.m. 420-422. A 2004-es évet követő adatokat a Központi Statisztikai Hivatal adatközlései alapján hozzuk.
- ¹⁹ Vö. Andorka R. i.m. 418-419
- ²⁰ Kiemelten foglalkoznak a vallásos családok nagyobb termékenységével, amely összefügg a család stabilitásával is. Ennek hatalmas irodalma van. Pl: Frejka, Tomas – Westoff, Charles F. Religion, Religiousness and Fertility in the U.S. and in Europe. MPIDR Working Paper WP 2006-013, Max Planck Institut for Demographic Research, Rostock, 2006
- ²¹ Bumpass L.: Family Related Attitudes. In: Lesthaeghe (ed): Meaning and Choice. The Hague. 2002. 162-189; vö. Andorka i.m. 418-419. vö. 416-424, és Horváth-Szabó Katalin i.m. 2007. 77-83; Kopp M- Kovács M: A magyar népesség életminősége az ezredfordulón. (Különösen: Család és életminőség fejezet) Budapest, Semmelweis K., 2006. Vö. Ugyanő összefoglalja: Ökumené 2011/1, 21-25 old.
- ²² Vö. Pongrácz T, Spéder Zs.: Párkapcsolatok az ezredfordulón. Szociológiai szemle 2003. 55-75. Az adatokat lásd: Andorka i.m. 417, 421,422; Vö. Tárkányi Á. i.m., Pongrácz 2009. i.m.
- ²³ Az Ifjúság2008 Gyorsjelentés szerint a 14-29 éves nyilatkozó fiataloknak átlagban 4,2 szex-partnere volt. A témáról a vizsgált korosztálynak csupán 52%-a nyilatkozott. Közöttük korosztály szerint lényegesen a különbségek: 14-19 éveseknek 1,3; 20-24 évesek közt 5,3; 25-29 éves korosztályban 6,3. A nők esetében a partnerek átlaga 2,9, a férfiaknál 5,8: jelzi a férfiak poligám hajlamát (80. oldal). – Nincs pontos adat arról, közülük hányan gondolkodtak tartós kapcsolatban, de a felmérések arra utalnak, hogy legalábbis a lányok, sokan abban reménykedtek. Az anyag megtalálható: <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16426>; 81-82.
- ²⁴ Néhány évtizede a a családkutatók és demográfusok viszonylag pontos adatokkal rendelkeztek a házasságokra, válásokra stb. vonatkozóan. Ma csak közelítő adatokról mernek beszélni, mert a korán elkezdett-, illetve a házasság nélküli együttélések aránya folyton változik, és nehezebben mérhető. Vö. Andorka. i.m. 420-423; Tárkányi i.m.
- ²⁵ !!!Az előző kiadásban, a 45. oldalon 18. jegyzetként szerepel, azonban az új, javított anyagban 17. jegyzetként, amelynek viszont nincs lábjegyzete!!! A 3. kiadás 18. jegyzete tehát a következő: „¹⁸ A témát többen kutatták, pl. M. A. Wilson amerikai kutató. Kutatása szerint azoknak a vizsgált pároknak, akik mindennap együtt imádkoztak, szentmisére együtt jártak, a fennmaradási aránya 95–99% volt, illetve 1%-uk bomlott fel. Lásd: Szeressétek egymást c. katolikus magazin, 3. szám. A téma részletes feldolgozását lásd még: Tomka Ferenc: Lelkipásztori teológia és az új evangélikizáció. Budapest, SZIT, 2008. 243–248.“ **Kérdés: kell ez a jegyzet, vagy nem?**
- ²⁶ Ha beírod az interneten a keresőbe Dean Busby nevét, a számos magyar ismertetés mellett a világ minden nyelvén találsz ismertetéseket a kutatásról. Vö. http://hvg.hu/egeszseg/20101229_korai_szex_kutatas
- ²⁷ Horváth-Szabó Katalin: A házasság és a család belső világa. Budapest, Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet és Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, 2007, 80.old. Az idézett mű minden témakörrel kapcsolatban hatalmas nemzetközi és hazai irodalmat ad meg a kutatásokról, amelyek mind a bemutatott eredményt, a házasság előtti együttélés káros hatásait igazolták.
- ²⁸ Vö. D. Busby: az idézett helyen
- ²⁹ Tomka F.: A család mai helyzete és a keresztény küldetés (Családszociológiai áttekintés). Vigília 1982/3, 410–417. A keresztény család életeréje (A katolikus családfelmérések szociológiai elemzése). Vigília 1982/4, 494–501. Az anyag átdolgozott és napjainkra alkalmazott formája megtalálható Tomka F.: Lelkipásztori teológia és az új evangélikizáció. Budapest, Szent István Társulat, 2008, 232–250.
- ³⁰ Vö. a korábbi idézetek mellett két amerikai kutatás: <http://archpedi.ama-assn.org/cgi/content/abstract/164/2/152> és <http://www.womenshealth.gov/News/english/635527.htm>, és Dean Busby professzor 2010-ben világhírűvé vált, imént idézett kutatásai.

31 Vö. Homoszexualitás katolikus szemmel. Budapest, Jel, 2007. – Ifjúság, 2008. Gyorsjelentés. 78. old.

32 Vö. Homoszexualitás katolikus szemmel megtalálható az interneten is: http://www.magyar.kurir.hu/fajlok/hirek/25391/homoszexualitas_katolikus_szemmel.pdf Egy kutatókkal készült filmet találsz a kérdéstről a következő linken: <http://www.gondola.hu/cikkek/69417>

33 A nők és a férfiak története Magyarországon a 20. században. Kiadja a Szociális és Munkaügyi Minisztérium. Bp. 2008. 36–37.

34 Részletes áttekintés kaphatunk a kérdéstről a Családok Pápai Tanácsa által kiadott, a családi étellel és etikai kérdésekkel foglalkozó kifejezések lexikonában. A lexikon Genderrel kapcsolatos fontosabb cikkeinek fordítása megjelent az Embertárs c. folyóirat 2008/1. számában. Vö. G. Kuby: A nemek forradalma. Kairosz, 2008; D. Klenk (szerk.): A nemek összezavarása. Gender Mainstreaming, Kairosz, 2009; http://www.magyar.kurir.hu/fajlok/hirek/25881/A_nemek_forradalma.pdf; <http://www.ojc.de/buecher/nemek-egyenloesege-gender-mainstreaming.html>

35 John F. Kavanaugh: Krisztus követése a fogyasztói társadalomban. Budapest, Ursus Libris, 2003.

36 Ezt a tényt a szerző kutatásai és a keresztény közösségek, mozgalmak tapasztalatai igazolják.

37 Ifjúság 2008. Gyorsjelentés. 81. o.

38 A következő részek Dr. Gloviczkiné Eszter írásából valók, illetve annak kiegészítései. Képmás 2009. VI. 82–83. Az anyagot azóta több szakember lektorálta.

39 Az egyszerűség kedvéért a következőkben a hormonszerű anyagokat, illetve az összes szerelem vegyületet hormonnak fogjuk hívni, eredetétől függetlenül, s így beszélünk a dopaminról, szerotoninról is.

40 A téma újdonsága miatt a szerző kissé részletesebb irodalmat jelölt meg, a szakemberek számára. Ádám Veronika (szerk.): Orvosi biokémia. Medicina, Budapest, 2001; Bartz, J. A.–Hollander, E.: Oxytocin and experimental therapeutics in autism spectrum disorders. 2008, 170., 451–462.; Crenshaw, Theresa L.: The Alchemy of Love and Lust, New York 1996; Fisher, H.: The Nature of Romantic Love. The Journal of NIH Research 6/4, 59–64. Reprinted in Annual Editions: Physical Anthropology, Spring 1995; Fonyó Attila: Az orvosi élettan tankönyve. Medicina, Budapest, 1999; Gyires Klára–Fürost Zsuzsa (szerk.): Farmakológia. Medicina, Budapest, 2007; Ross H. E.–Cole C. D.–Smith Y. stb.: Neuroscience. 2009 Sep 15, 162 (4): 892–903.

41 Agy-díjas tudós az istenhitről. Vö. Új Ember hetilap 2011. márc. 27.

42 Vö. Scrabski Á.–Kopp M.: A boldogságkeresés útjai és útvesztői a párkapcsolatokban. Vác, 2009, 11–15.; Második kiadása: Szent István Társulat, 2010.

43 A „szeretetlenyekről” G. Chapman írt több kiváló könyvet: Egymásra hangolva (Az öt szeretetlenyelv a házasságban). Uő: Családi összhangzattan; Gyerekekre hangolva. Budapest, Harmat, 2002, 2004.

44 Vö. Andorka-Spéder i.m; vö: Kopp M- Kovács M: A magyar népesség életminősége az ezredfordulón. (Különösen: Család és életminőség fejezet) Budapest, Semmelweis K., 2006. Vö. Ugyanő összefoglalja: Ökumené 2011/1, 21-25 old.

45 A témával sok az interneten elérhető írás foglalkozik

46 <http://www.vafk.de/vaeter.htm>

47 Vö. Kopp M- Kovács M: A magyar népesség életminősége az ezredfordulón. i. h.

48 Vö. Kopp Mária i.m.

49 XVI. Benedek pápa: Deus Caritas est; II. János Pál pápa: A test teológiája. Budapest, Kairosz, 2008.

50 XVI. Benedek pápa: Deus Caritas est, 3–18.

51 J. Dobson: Az élet küszöbén, Debrecen, Új Remény, 2009. 222.

52 A papság és tudomány, papság és haladás téma összefoglalását olvashatod Tomka F.: Találkozás a kereszténységgel c. kötetben, a 48. fejezet olvasmányaként.

53 Felhasználjuk a következő összefoglalást: http://www.sg.hu/cikkek/59051/az_igazi_beteg_seg_internet_fuggoseg

54 A kérdések a Center for Internet Addiction Recovery oldaláról származnak.

55 J. Dobson: i. m. 212–222.

56 Vö. Buda B. (szerk.): Alkohol és szexualitás. Budapest Országos Alkohológiai Intézet. 1996. 19–21.

57 Az idézett ifjúsági könyvek közül részletesen ír e témáról pl. M. Bonacci: Igazi szerelem c. kötete a fogamzásgátlásról 39–59., a nemi betegségekről 59–63., 273–283.

58 M. Bonacci: Igazi szerelem. Budapest. SZIT. 2008. 229. o.

59 Angelo Scola: Férfi + Nő. Bp. SZIT. 2006; J.Dobson: Amit a feleségekről tudni kell(ene).Bp. Harmat 1998; P. Gillham: Amit csak a férfiak tudnak. Bp. Ker. Ismeretterjesztő Alapítvány. 2002; D. Klenk: A nemek összezavarása. Bp. Kairosz. 2009; J. Vanier: Férfinek és nőnek teremtette. Bp. Vigília. 1993.

60 G. Calvo: Kéz a kézben. Budapest, Mécs Családközösségek kiadása, 2002.

61 Desmond Morris a közeledés 12 lépcsőfokát különbözteti meg. Vö. D. Morris: Intimate Behaviour. New York. Randum house. 1971. Vö. J. Dobson: Az élet küszöbén. Debrecen, Új Remény. 2009. 108–112.

62 M.B. Bonacci: Igazi szerelem. Bp. 2008. Claud H.,Townsend J: Randikalauz. Harmat, 2007; J. McDowell, D.Day: Miért várj? Timóteus Társaság. 1995; FÉK Tanári kézikönyv 1, 2, Timóteus Társaság.; M. Quoist: Beszélj nekem a szerelemről. Budapest. Sz. Gellért. 1994; M. Quoist: Szeress!; Önátadás. Bp. SZIT 2007; Pálhegyi F.: Keresztény házasság. Bp. Kálvin Kiadó. 2009, 30-34

63 Rendszeresen templomba járó fiatalok házasságának érvénytelenné nyilvánításában is működtem közre, akik ugyancsak a jelzett könyvre hivatkoztak: szerintük annak irányelvei alapján engedték meg maguknak, hogy annyira közel kerüljenek egymáshoz (bár nem feküdtek le egymással), amelynek alapján oly kevéssé ismerték meg egymást, hogy házasságuk érvénytelenné nyilvánítható volt.

64 Nemes Ödön: Párbeszélgetés (Kapcsolatépítő munkafüzet házasságra készülőknek). Budapest, Harmat–Új Ember, 2006.

65 G. Calvo: Kéz a kézben. Budapest, Mécs Családközösségek kiadása, 2002. Ennek a könyvnek van „folytatása” is a házások számára: „Szemtől szembe”, amely a házásokat segíti a kommunikáció életben tartásában. Vö. Székely Iлона (video-sorozat): Törékeny kincs a boldog házasság. Pécs, Megújuló Családtérapiás Alapítvány.

66 Vö. G. Chapman kiváló könyveket írt a szeretet-nyelvekről, és külön könyvet a bocsánatkérés nyelveiről. Vö. Bp. Harmat Kiadó.

67 Vö. Ranschburg J.: Szeretet, erkölcs, autonómia. OKKER Kiadó. 1998. 31–33. Az itt idézett meghatározást vö.: www.jgytf.u-szeged.hu/tanszek/.../ivady_fejlodes_alapfogalmak.pdf

68 Bővebb irodalmat és a kérdés történetét lásd Ranschburg, i. m. 31.

69 Vö. Desmond Morris: *Intimate Behaviour*. New York, Random House, 1971; Dobson J.: *Az élet küszöbén*. Debrecen, Új remény, 2009. 105.

70 Buda B.: A szerelem lélektana. In: *A szerelemről komolyan* (szerk.: Kamarás I., Varga Cs.). Budapest, Gondolat, 1971, 62. Vö. Buda B.: *A szexualitás modern elmélete*. Budapest, 1974.

71 A megfigyelésre módomban nyílt saját lelkipásztori-közösségi munkám által, illetve több közösséget vezető lelkipástorral, illetve kisközösséggel, mozgalmal való hosszú távú kapcsolat által.

72 *Familiaris Consortio* 65–66.

73 Néhány alapvető, ma kapható józan nevelési könyv: J. Dobson: *Az akaratos gyermek*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány. Bp. 2004; G. Chapman: *Gyerekekre hangolva*. Harmat, 2004; J. Dobson: *Fegyelmezz, megéri*. Harmat. 2004.

74 Vö. **Dr. Henry Cloud és Dr. John Townsend: *Gyermekhatárok*. Budapest, Harmat, 2010.**

75 J. Ratzinger: *A Föld sója*. Budapest. SZIT. 1997. 215.